

INSTITUCIONÁLNÍ ZÁKLADNA POLSKÉ HISTORIOGRAFIE V ROCE 2003

JIŘÍ VYKOUKAL

Vývoj a postavení polské historiografie na počátku 21. století je možné ukázat v několika rovinách, z nichž velmi výraznou a ilustrativní je rovina institucionální. Její důležitost vychází ze skutečnosti, že instituce jsou podstatným prvkem postkomunistické transformace vůbec, a zvláště rozvoj historiografie v Polsku po roce 1990 je nedílně spojen s nástupem masivního institucionálního rozvoje ve smyslu rekonstrukce i neokonstrukce, který se projevuje ve sféře badatelské, a hlavně a především ve sféře vysokoškolské.¹ Institucionální strukturu tak lze zobrazit v zásadě ve dvou rozměrech, z nichž první zachycuje oblast převážně výzkumnou, druhá pak oblast vysokoškolskou.

Badatelské instituce se zabývají převážně základním, částečně také jistou formou „aplikovaného“ výzkumu. V prvním ohledu jsou nejdůležitější dvě akademie, a to jednak „služebně“ starší Polská akademie věd a umění (*Polska Akademia Umiejętności* – zal. 1872) se sídlem v Krakově, jednak Polská akademie věd (*Polska Akademia Nauk* – zal. 1951) se sídlem ve Varšavě, ve druhém směru pak můžeme uvést především Institut národní paměti (*Instytut Pamięci Narodowej* – zal. 1998) se sídlem ve Varšavě.

Polská akademie věd a umění² byla založena pod názvem Akademie věd a umění v Krakově v roce 1872 na základech vybudovaných během 19. sto-

¹ K celkové charakteristice vývoje polského vysokoškolského sektoru po roce 1990 viz Jiří Vykoukal, *Minulost a přítomnost polských univerzit (a vysokých škol) aneb skok do vzdělanosti 1990–2002?*, in: *Konsolidace vládnutí a podnikání v České republice a v Evropské unii*, III: *Univerzity a vzdělání*. Praha, 2002, s. 129–149.

² Webová adresa www.pau.krakow.pl.

letí v rámci Krakovské společnosti přátel věd (zal. 1825). Její vznik (spolu s oživením a polonizací univerzit v Krakově a ve Lvově) souvisel s důsledky udělení autonomie Haliči po rakousko-uherském vyrovnání, která se výrazně projevila hlavně ve sféře školské a kulturně-vzdělávací. V roce 1919 přijala akademie přídomek „polská“ a pod názvem *Polska Akademia Umiejętności*, resp. pod známou zkratkou PAU se stala neodmyslitelnou součástí vědecké mozaiky meziválečného Polska. Po druhé světové válce se PAU stávala překážkou celkových proměn polské společnosti probíhajících v režii nastupující komunistické moci a nařízením vlády z 20. 12. 1952 byla v podstatě jako celek převzata do struktury vznikající nové Polské akademie věd (podle zákona ze 30. 10. 1951), resp. tvořila organizační bázi její krakovské filie, aniž by však byla oficiálně zlikvidována. Polská akademie věd se poté až do roku 1990, kdy byla PAU obnovena, stala výlučnou institucí zabývající se základním výzkumem v historiografii.³

Polská akademie věd a umění se skládá ze šesti oddělení, z nichž 5 bylo reaktivováno v květnu 1990 (filologie, historicko-filozofické, matematicko-chemické, přírodovědné a lékařské), šesté, umělecké, bylo založeno v březnu 1993. Historie je umístěna na druhém oddělení, které se přes svůj název stává v podstatě oddělením širěji společensko-vědním (kromě historie a filosofie se tu pěstují archeologie, právo, teologie a sociologie). Oddělení je složeno z pěti komisí (v roce 1991 byla obnovena činnost právní komise a nově vznikla středoevropská komise, v roce 1993 byla ustavena komise východoevropská a v roce 1996 komise dějin a kultury židů a prehistorie karpatské oblasti). Oddělení mělo v roce 2003 celkem 27 řádných akademiků, 33 korespondentů a 40 zahraničních členů. Komise vydává pravidelnou edici pramenů k dějinám polského exilu po roce 1939 (protokoly zasedání vlády), sérii dějiny meziválečného Polska, dějiny vědy, pokračuje v reedici díla Jana Długosze stejně jako ve vydávání přerušené řady akt papežského nuncia v Polsku, starší řady *Monumenta Poloniae Historica* a *Monumenta Poloniae Vaticana* a nové řady *Monumenta Sacra Polonorum*, vydala více než 30 svazků rozprav.

Historická témata nacházíme také v rámci oddělení filologie, kde vedle klasické filologie a neofilologie působí komise pro dějiny umění a slovan-

³ Ze základních titulů k dějinám PAU alespoň Piotr Hübner, *Od Towarzystwa Naukowego Krakowskiego do Polskiej Akademii Umiejętności*, Kraków 2002; Jan Piskurewicz, *Prima inter pares. Polska Akademia Umiejętności w latach II Rzeczypospolitej*, Kraków 1998; Piotr Hübner, *Siła przeciw rozumowi... Losy Polskiej Akademii Umiejętności w latach 1939–1989*, Kraków 1994.

skou kulturu. Obecně se dá říci, že ve srovnání s původní situací (do roku 1952) došlo k výrazné proměně tematické struktury obou oddělení PAU. Filologie tehdy zahrnovala komise pro obecnou filologii, západoevropskou filologii, dějiny polské literatury, dějiny umění, jazyk, muzikologii, orientalistiku a atlas nářečí (zůstaly jen dějiny umění), oddělení historicko-filosofické disponovalo komisemi pro historický atlas Polska, dějiny polské filosofie, historii, dějiny vojenství, právo, sociologii, dále komitěty pro vydávání překladů klasiků filosofie, římskou expozituru, Filosofický čtvrtletník a ve spolupráci s oddělením filologie dále provozovalo společně komisi slavistiky a komitěty pro polskou literaturu, vydávání pramenů k dějinám polského humanismu, slovník latiny a slovník slovanských starožitností.

V rámci Polské akademie věd (PAN) působí několik ústavů zabývajících se dějinami, z nichž na prvním místě stojí především Historický ústav, který byl založen v roce 1953, krátce po vzniku Polské akademie věd.⁴ Náplní ústavu je jednak dokumentační činnost, zahrnující v zásadě bibliografické, editorské, encyklopedické, kartografické a slovníkové aktivity (z nejvýznamnějších mohou být uvedeny *Bibliografia Historiografii Polskiej*, *Polski Słownik Biograficzny*, *Atlas Historyczny Polski w XVI wieku*, *Słownik Historyczno-geograficzny Ziemi Polskich w Średniowieczu*), jednak vlastní badatelská práce na úrovni individuální i kolektivní s cílem zpracování syntéz, monografií, dílčích studií a prací určených ke školské potřebě. Ústav disponuje vlastní knihovnou a nakladatelstvím a organizuje také vlastní postgraduální studium, je dále hlavním vydavatelem klíčové polské historické revue *Kwartalnik Historyczny* (zal. 1887) a spoluvydavatelem druhé revue *Przegląd Historyczny* (zal. 1907).⁵

Badatelská struktura ústavu kombinuje hledisko časové, tematické a regionální v základní dualitě národních a obecných dějin a zahrnuje období středověku (kultura a mentality, sociální dějiny, dějiny měst, církev, dějiny židů), novověku (sociální a kulturní dějiny, mentalita, náboženství, stát a zřízení) a moderních dějin 19. a 20. století (sociální dějiny a dějiny migrací, totalitární systémy, dějiny historiografie). Regionální aspekt vyjadřuje soustředění na dějiny Německa (zvláště Braniborska a Pruska), Ruska a Sovětského svazu, baltické oblasti, střední a východní Evropy a Balkánu.

⁴ Webová adresa www.ihpan.edu.pl.

⁵ Původním a hlavním vydavatelem je Warszawskie Towarzystwo Miłośników Historii (1905).

Ústav dějin vědy Polské akademie věd byl založen v roce 1954, avšak pod uvedeným názvem působí teprve od roku 1994.⁶ Badatelské zaměření ústavu jakoby subsumuje dějiny jeho názvu, čemuž odpovídá i jeho organizační struktura rozdělená do následujících oddělení: „koperníkovské“, dějiny školství, dějiny biologických věd a farmaceutiky, dějiny medicíny, dějiny společenských věd, dějiny exaktních a technických věd a metodologie dějin vědy. Ústav organizuje vlastní postgraduální studium, disponuje vlastní knihovnou a nakladatelstvím, vydává pravidelně *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*, *Analecta. Studia i Materiały z Dziejów Nauki, Medycyna Nowożytna. Studia nad Historią Medycyny*, *Organon*, *Rozprawy z Dziejów Oświaty*, *Studia Copernicana*.

Ústav politických studií Polské akademie věd založený roku 1990, je dalším, v jehož činnosti historie zaujímá významné místo na úrovni dokumentační i badatelské. Jeho zájem se soustřeďuje na dějiny Polska ve 20. století, především pak po roce 1939, resp. 1945, dále pak na historii území druhé polské republiky a na bližší teritoriální a geopolitický kontext moderních polských dějin vůbec. Podobně jako v předchozích případech i tady nacházíme specializovanou knihovnu, řadu periodických tisků jako *Studia Polityczne*, *Kultura i Społeczeństwo*, *Civitas* nebo *Rocznik Polsko-Niemiecki*, nakladatelství s velmi bohatou a rozsáhlou bilancí (např. ediční řada *Dokumenty do dziejów PRL*) a také vlastní postgraduální studium. Ústav je mimo jiné od školního roku 1997/1998 zakladatelem a spoluprovozovatelem *Collegium Civitas*, prestižní soukromé vysoké školy společenskovědní orientace ve Varšavě.⁷

Okrajovější postavení má historie na dvou dalších ústavech. Prvním je Ústav slavistiky, kde v rámci převažující filologicko-literární a historicko-literární orientace najdeme oddělení pro rané dějiny Slovanů, soustřeďující se na nejstarší svědectví o Slovanech, druhým je Ústav filosofie a sociologie věnující se mj. dějinám filosofie a sociologie, resp. společenského myšlení.⁸

⁶ V letech 1954–1958 *Zakład Historii Nauki*, 1958–1974 *Zakład Historii Nauki i Techniki*, 1974–1977 *Zakład Historii Nauki, Oświaty i Techniki*, 1977–1994 *Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki*. Osudy pojmenování ústavu zrcadlily jak problém jeho organizačního zařazení v rámci Polské akademie věd, tak postavení „vědy a techniky“ v bývalém režimu. Webová adresa www.ihnpn.waw.pl.

⁷ Webová adresa www.isppan.waw.pl.

⁸ Webová adresa Instytutu Slawistyki: www.ispan.waw.pl, Instytut Filozofii i Socjologii má adresu www.ifispan.waw.pl.

Speciálním případem „aplikované historiografie“, u kterého je užitečné se zastavit, je Institut národní paměti (*Instytut Pamięci Narodowej* – IPN).⁹ Tento ústav (jeho hrubou analogií je český Ústav pro vyšetřování a dokumentaci zločinů komunismu) byl založen na základě zákona z prosince 1998 – přesný název zákona zní *Ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucji Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu*. Plný název poněkud lépe, byť delší formou ilustruje poslání ústavu, který vznikl v době, kdy se po podzimních volbách 1997 podařilo středopravicové koalici prosadit v parlamentu legislativu postulující distanci od komunistického režimu a zavádějící lustrační proceduru. Institut měl dle zákona převzít dokumentaci tajných služeb starého režimu a zpřístupňovat ji tak, aby bylo jednak možné řešit soudní postihy lidí odpovědných za zločiny spáchané od roku 1939, jednak zpřístupňovat údaje poškozeným osobám a dále provozovat vědecko-vzdělávací činnost související s hlavním úkolem.¹⁰

Ze zákona pak vyplývají hlavní cíle institutu, mezi nimiž jsou:

- Zachování paměti o událostech provázejících polské dějiny v letech 1939–1990
- Kultivování vlasteneckých tradic, spojených s tímto obdobím
- Připomenutí činů polských občanů ve prospěch nezávislosti a svobody
- Stíhání zločinů proti lidskosti a míru a válečných zločinů
- Poskytování zadosti učinění všem osobám, poškozeným v tomto období.

Tomuto zadání odpovídá i organizační struktura IPN, která zahrnuje odbor vyšetřovací (*Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu*), archivní (*Biuro Udostępniania i Archiwacji Dokumentów*) a badatelsko-vzdělávací a popularizační (*Biuro Edukacji Publicznej*), který se nejvíce věnuje badatelské činnosti.¹¹

K hlavním úkolům tohoto odboru patří dle jeho plánu činnosti z roku 2002 šest oblastí výzkumu, a to:

⁹ Webová adresa www.ipn.gov.pl.

¹⁰ Andrzej Dudek, *Pierwsze lata III Rzeczypospolitej, 1989–2001*, Kraków 2002, s. 465–466. Nutno zmínit, že ústav navazuje na stejnojmennou instituci, která se zhruba stejnými úkoly byla založena v listopadu 1944, avšak již v roce 1948 byla přejmenována na *Instytut Historii Najnowszej* a „vydržela“ jen do roku 1950, kdy jako nepohodlná režimu byla zrušena. Aleksander Kochański, *Polska 1944–1991. Informator historyczny*, Tom I. Warszawa 1996, s. 44. Roli této instituce v zásadě převzala Hlavní komise pro zkoumání hitlerovských zločinů v Polsku.

¹¹ Institut má nejen centrálu ve Varšavě, ale i poměrně rozvětvenou regionální strukturu, která zahrnuje deset poboček s pravomocemi centra (vyšetřování, archivace, výzkum) a osm tzv. delegatur s kompetencí archivační.

- Kompletace seznamu osob odsouzených v letech 1944–1956 k trestu smrti vojenskými soudy
- Biografický slovník polské konspirace a resistance v letech 1944–1956
- Válečný stav 1981–1982/3
- Válka a okupace 1939–1945
- Vyhlazení polských židů
- Represe a resistance 1944–1989

Do roku 2003 vydal IPN takřka 300 dokumentárních, vědeckých i populárních titulů a také první tři čísla revue *Biuletyn IPN*. Institut dále úzce spolupracuje s osvětovým muzeem, s resortem školství (příprava tzv. vzdělávacích balíčků na určitá témata, historické soutěže) a oslovuje veřejnost prostřednictvím výstav, přednášek a diskusí.

Na vysokoškolské úrovni najdeme historii dominantně zastoupenou především na dvou typech škol, a to na univerzitách a na vysokých školách pedagogických, tedy na úrovni velkých a s výjimkou několika soukromých univerzit také většinou veřejnoprávních škol. V rámci univerzit se historiografie jako výuková i badatelská aktivita provozovala a provozuje v rámci zaběhnutého organizačního uspořádání, které platí s malými změnami v podstatě až do současnosti.¹² Toto uspořádání zahrnuje čtyři základní roviny, kterým odpovídají čtyři základní organizační jednotky, jimiž jsou univerzita, fakulta, ústav a katedra. Ilustrativní je v této souvislosti fakt, že již na úrovni fakult, pokud tu byla nebo je historie vyučována, se její přítomnost projevovala v samotném názvu fakulty, ať již výlučně nebo v kombinaci s jinou, resp. příbuznou oborovou specializací.

Ze současných 17 polských univerzit je „historická fakulta“ (*Wydział Historyczny*) – jako pojem odpovídající v českém kontextu přibližně filozofické fakultě – k nalezení na 4 univerzitách, na 7 z nich nacházíme v názvu kombinaci historie s jinými disciplínami (sociologie, filologie, pedagogika, společenské vědy) a na zbývajících 6 se historie skrývá pod

¹² Údaje o organizační struktuře jsou k dispozici na webových stránkách příslušných škol – viz tabulka č. 1. Souhrny je možné najít jednak na stránkách polského ministerstva školství a sportu www.men.waw.pl, dále na některých adresách, poskytujících souhrnnou informaci o stavu a vývoji vysokého školství, jako je např. www.uczelnie.pl nebo www.polska.pl/aktualnosc/nauka nebo www.poland.pl/education nebo v internetových verzích periodik věnujících se vysokoškolské problematice, jako je např. *Forum Akademickie* na adrese www.forumakad.pl nebo bulletin *Sprawy Nauki*, který na adrese www.sprawynauki.waw.pl vydává vládní *Komitet Badań Naukowych*.

fakultami humanistiky, resp. společenských věd. Tabulka č. 1 naznačuje, že „čistě“ historické fakulty přísluší k nejstarším školám, „střední“ generace univerzit vznikající od roku 1918 inklinovala ke kombinovaným názvům nebo širšímu konceptu humanistiky (což platí i pro některé univerzity, kde dnes existující historická fakulta vznikla vyčleněním z širše zaměřené fakulty např. humanistiky), mladší a čerstvě vznikající univerzity po roce 1990 taktéž, i když je tu jistý rozdíl. V prvním případě je tu výrazná snaha integrovat historii v rámci humanistiky, ve druhém případě univerzity zakládáné „na zeleném drnu“ nebo vznikající na bázi bývalých vysokých pedagogických škol nedisponují dostatečně silným zázemím nebo tradicí a proto historii staví naroveň jiným společensko-vědním oborům, resp. integrují ji do širších rámců.

„Nominální“ převaha historiografie je však zřejmá a potvrzují ji i další údaje, a to jednak data vzniku fakult a institutů, jednak počet a tematická struktura ústavů působících v rámci fakult. Historické fakulty (mám teď na mysli tyto fakulty v jejich „trojjediné“ podobě) byly často mezi zakládajícími fakultami té které univerzity (nebo vznikaly krátce po jejím založení, resp. vyčleňovaly se z původních fakult např. humanistiky), stejně tak jako jejich historické ústavy byly vždy mezi nejdříve zakládanými na dané fakultě.

Dalším momentem, který ilustruje postavení historických ústavů na polských univerzitách, je sousedství dalších institutů, s nimiž na příslušné fakultě koexistují. Z tohoto hlediska můžeme vyčlenit několik typů shluků fakult, z nichž první zahrnuje seskupení založená na převážně filologických oborech s případným „dovětkem“ jiného oboru jako je archeologie, knihovnictví, kunsthistorie, aj. (jsou to obě lublinské univerzity a obě „baltické“ univerzity ve Štětíně a Gdaňsku), druhá seskupení složená z historie a příbuzných oborů jako je archeologie, antropologie, etnologie, kunsthistorie a hudební vědy, což jsou hlavně starší univerzity (Krakov, Varšava, Poznaň, s biblickým akcentem také varšavská Univerzita kardinála Stefana Wyszyńského, dále univerzity v Toruni a Lodži, částečně také Vratislav), a novějších nebo systematictější stavěných oborů jako je filozofie, sociologie, politologie, pedagogika, psychologie, mediální komunikace a žurnalistika, což jsou, s výjimkou Katovic, většinou univerzity zakládáné již po roce 1990 (Opole, Białystok, Rzeszów), dědící organizační modely po svých předchůdcích, kterými byly vysoké pedagogické školy. Hodně eklektické jsou pak poslední univerzity z konce 90. let 20. století (Olsztyn a Zielona

Tabulka 1: Struktura polských univerzit z hlediska zastoupení historických fakult a ústavů¹³

Univerzita	Fakulta	Ústav	Další ústavy	Počet kateder
Univerzita Jagielloňská, Krakov (1364), www.uj.edu.pl	Wydział Historyczny	Instytut Historii	archeologie, dějin umění, etnologie, hudební vědy,	18
Univerzita Warszawská (1816), www.uw.edu.pl	Wydział Historyczny	Instytut Historyczny	archeologie, etnologie a kulturní antropologie, dějin umění	8
Univerzita im. Adama Mickiewicze, Poznaň (1918), www.amu.edu.pl	Wydział Historyczny	Instytut Historii	pravěku, dějin umění, hudební vědy	17
Katolická univerzita Lubelská (1918), www.kul.lublin.pl	Wydział Nauk Humanistycznych	Instytut Historii	dějin umění, klasické filologie, polonistiky, anglistiky, germanistiky, romanistiky, slavistiky,	15
Univerzita Wrocławská (1945 polonizována, původně 1702), www.uni.wroc.pl	Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych	Instytut Historyczny	archeologie, dějin umění, kulturologie, pedagogiky, psychologie, etnologie a kulturní antropologie	10

¹³ Údaje o struktuře fakult, ústavů a katedrách jakož i o jejich personálním obsazení jsou staženy a ověřeny na uvedených webových stránkách ke 28. 11. 2003.

Univerzita	Fakulta	Ústav	Další ústavy	Počet kateder
Univerzita Łódzka (1945), www.uni.lodz.pl	Wydział Filozoficzno-Historyczny	Instytut Historii	archeologie, etnologie, dějiny umění, filozofie	14
Univerzita Mikolaja Kopernika, Toruň (1945), www.uni.torun.pl	Wydział Nauk Historycznych	Instytut Historii i Archiwistyki	archeologie a etnografie, katedry knihovnictví a vědeckých informací, mezinárodních vztahů	16
Univerzita Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin (1945), www.umcs.lublin.pl	Wydział Humanistyczny	Instytut Historii	anglistiky, archeologie, knihovnictví a vědecké informace, polonistika, slavistika, germanistika, katedry archeologie, románské filologie, kulturologie, dějiny židů, logopedie a aplikovaná lingvistika	12
Univerzita Śląski, Katowice (1968), www.us.edu.pl	Wydział Nauk Społecznych	Instytut Historii	filozofie, sociologie, politologie a žurnalistiky	10
Univerzita Gdański (1970), www.univ.gda.pl	Wydział Filologiczno-Historyczny	Instytut Historii	anglistiky, germanistiky, polonistiky, slavistiky	13

Univerzita	Fakulta	Ústav	Další ústavy	Počet kateder
Univerzitet Szczeciński (1985), www.univ.szczecin.pl	Wydział Humanistyczny	Instytut Historii	sekcje A: anglistika, germanistika, polonistika, romanistika, slavistika sekcje B: pedagogiky, filozofie, politologie, psychologie, sociologie, umělecké výchovy	12
Univerzitet Opolski (1994), www.uni.opole.pl	Wydział Historyczno-Pedagogiczny	Instytut Historii	společenských věd, pedagogiky, umění, psychologie, vzdělání	11
Univerzitet w Białymstoku (1997), www.uwb.edu.pl	Wydział Historyczno-Socjologiczny	Instytut Historii	V rámci sociologické části jsou ústavy filozofie, politologie a sociologie	9
Univerzitet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn (1999), www.uwm.edu.pl	Wydział Humanistyczny	Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych	anglistiky, germanistiky, polonistiky, východních Slovanů, filozofie, politologie, sociologie	14
Univerzitet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Varšava (1999), www.uksw.edu.pl	Wydział Nauk Historycznych i Společných	Instytut Historii	archeologie, dějiny raně křesťanské literatury, hudební vědy	11

Univerzita	Fakulta	Ústav	Další ústavy	Počet kateder
Univerzitet Rzeszowski (2001), www.rzeszow.pl/win/ucz_rze/wsp	Wydział Socjologiczno- Historyczny	Instytut Historii	archeologie, filozofie, sociologie, politologie	13
Univerzitet Zielonogórski (2001), www.uz.zgora.pl	Wydział Humanistyczny	Instytut Historii	germanistiky, polonistiky, východních Slovanů, filozofie, politologie, sociální a lingvistické komunikace	11

Zdroj: webové stránky univerzít

Góra), které se skládají v podstatě z těch oborů, které bylo možné postavit na univerzitní úroveň, zvláštní postavení tu má Štětín, kde najdeme zastoupené oba modely – filologický i příbuzné vědy – ale ve dvou spíše systematicky postavených větvích.

Výše naznačená „fakultní systematika“ má spíše orientační charakter. Najít ve vytváření jednotlivých fakult nějaký jednoznačně daný a určitelný model či systém asi nejde – popsání stav je spíše výsledkem či průsečíkem několika tendencí, z nichž jako podstatné lze uvést ústup od tradičnějšího modelu univerzity, vliv polských politických reálií a společenských potřeb po roce 1945, resp. 1990 na formování univerzit, a konečně i vlastní možnosti nebo ambice té které instituce, projevující se u těch nejnovějších např. již v samotné schopnosti přeměnit původní pedagogickou školu na univerzitu. Ze 17 existujících univerzit čtyři pocházejí z doby před druhou světovou válkou (Jagellonská univerzita v Krakově, Varšavská univerzita, Poznaňská univerzita a Katolická univerzita v Lublinu), čtyři vznikly ve specifických poměrech druhé poloviny 40. let (Toruňská univerzita, Lodžská univerzita, Vratislavská univerzita – původně německá, Lublin – státní Univerzita Marie-Curie Skłodowské), tři byly založeny z vysloveně praktických důvodů v rozmezí let 1968–1985 (v Katovicích byla roku 1968 založena vůbec první univerzita hornoslezské pánve, univerzity v Gdaňsku a Štětíně, založené roku 1970, resp. 1985, znamenaly protažení univerzitního momentu do baltických přístavních aglomerací) a šest škol (třetina ze stávajícího počtu) se ustavilo během 90. let, většinou proměnou předchozí vysoké pedagogické školy. Jde tedy o ne zcela usazenou a ne zcela vyrovnanou strukturu, která se jednoznačnému modelovému zpracování trochu vzpírá.

V tomto smyslu koncipovaná organizační skladba „historických“ fakult působí také jako důležitý moment při formování katederní struktury historiografie na univerzitách. Na 17 polských univerzitách pracovalo v rámci uvedené struktury fakulta – ústav na konci roku 2003 celkem 212 kateder, tj. průměrně 12 kateder na jednu univerzitu – největším počtem kateder (18) disponoval Historický ústav Historické fakulty Jagellonské univerzity v Krakově, nejmenším (8) Historický ústav Historické fakulty Varšavské univerzity – čili obě největší polské univerzity, které se v ročních hodnoceních nejlepší vysoké školy střídají o první a druhé místo. Počet kateder sám o sobě samozřejmě nevypovídá o ničem, je však ilustrativnější, pokud si jej uvedeme do souvislosti s jejich tématickou strukturou a personálním obsazením.

Zaměření univerzitních kateder je víceméně tradiční a sleduje především chronologickou linku, na níž jsou napojeny obory podpůrné a poté obory se specifickým zaměřením. Chronologicky koncipovaný blok začíná ve třech případech katedrami archeologie (tam kde není zvláštní institut archeologie, což jsou zvláště nové univerzity z 90. let) a pokračuje katedrami starověkých dějin v počtu 15 (jedna z toho se specializací na Blízký Východ). Poté přichází 20 kateder středověku (z toho 8 bez určení, 6 středověké Polsko a ostatní kombinující polské a obecné dějiny), 44 katedry novověkých dějin (z toho 11 se specializací na raný novověk 16.–18. století, 9 na 19. století, 3 na období 1918–1939, 7 jen pro polské dějiny), 21 katedra pro soudobé dějiny (z toho 7 jen pro dějiny Polska).

Z podpůrných oborů vystupují do popředí silné katedry jednak pro archivnictví a pomocné vědy historické v celkovém počtu 20 (z toho nominálně sedm kateder jen se specializací archivní, 7 se specializací na PVH, 6 kateder v kombinaci s jinými dodatečnými obory, ve dvou případech pak pomocné vědy historické nacházíme „přilepené“ k jiným katedrám s hlavním zaměřením na medievistiku a metodologii). Poměrně výrazné zastoupení má také historická didaktika, která disponuje celkem 12 samostatnými katedrami (z toho osm kateder je čistě didaktických, další 4 jsou kombinovány s jinými specializacemi jako metodologie nebo obecně společenské vědy, podobně jako výše opět ve dvou případech najdeme didaktiku u jiné katedry) a neméně výrazné je zastoupení historické metodologie, která se vyučuje na devíti samostatných katedrách (z toho jen na dvou samostatně, ve zbývajících případech jde o kombinace většinou s dějinami historiografie a didaktikou).

Silné jsou dále katedry s teritoriálním a regionalistickým zaměřením v prvním směru je to 19 kateder, z nichž dominantní je skupina 12 kateder pro dějiny východní, resp. středovýchodní Evropy, dále následuje specializace balkanistická, dějiny Byzance, středomořské oblasti aj. (celkem 7 kateder), z domácích regionů je nejvýrazněji zastoupeno Slezsko, Pomořany, Varmiňsko-Mazury a Velkopolsko (9 kateder). Z tematických oborů je výraznější zastoupení sociálních a hospodářských dějin (12 samostatných kateder a dvě katedry, kde je obor součástí jiného tématu), dějin církve a kultury (po 6 samostatných katedrách), politických dějin (5), dějin vojenství (3) a konečně na závěr obligátní „ostatní“, což zahrnuje osm specializovaných pracovišť zaměřených na dějiny židů, knihovnictví a dějiny knihy, biografistiku, historickou geografii, epigrafiku, heraldiku a jedno oddělení zkoumající dílo Mikuláše Koperníka.

Tabulka 2: Personální zastoupení jednotlivých oborů na univerzitách

Univerzita\obor	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	celkem
archeologie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	2	4
starověk	3	13	8	3	8	0	7	6	5	5	3	0	4	5	0		2	72
středověk	12	15	18	8	4	7	5	12	5	8	4	0	5	10	1		4	118
novověk	18	48	25	10	16	14	17	22	10	11	9	4	22	7	1		15	249
soudobé	14	28	5	4	6	26	4	13	12	8	3	5	3	5	1		5	142
archivnictví a PVH	5	12	17	8	7	5	12	31	7	3	5	0	0	4	0		4	120
didaktika	3	5	9	0	5	3	0	8	0	3	0	4	5	4	0		4	53
metodologie	3	0	5	0	0	3	6	5	4	3	0	0	0	0	0		0	29
teritoriální	7	0	10	2	3	15	4	5	0	0	6	6	0	4	1		0	63
regionální	0	0	1	0	5	0	0	0	4	5	4	7	4	2	0		2	34
sociální a hospo- dářské dějiny	7	0	8	1	6	12	2	0	0	0	0	0	0	0	0		3	39

Univerzita\obor	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	celkem
církevní dějiny	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	7		0	9
dějiny kultury	4	0	10	7	0	0	0	0	0	16	0	0	0	0	0		0	37
politické dějiny	0	0	0	6	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1		0	8
dějiny vojenství	0	0	4	0	0	0	3	0	0	0	3	0	0	0	0		0	10
ostatní	1	5	0	0	0	0	3	0	0	0	0	5	0	14	0		4	32
knihovny	8	2	11	1	0	7	4	0	0	2	0	0	2	3	0		0	40
počítačové pracovní	2	0	0	1	0	0	3	0	0	0	0	0	0	4	0		0	10
administrativa	0	0	0	0	0	6	1	1	0	0	2	0	2	1	0		1	14
celkem	87	128	131	51	65	98	73	103	47	64	39	34	47	63	12	48	46	1136

Zdroj: webové stránky univerzity
Čísla sloupců odkazují k seznamu univerzity v tabulce č. 1.

Tabulka 3: Kvalifikační struktura univerzitních historických ústavů v zimním semestru 2003

Univerzita	1	2	3	4	5	6	7	8
Unwersytet Jagielloński	15	10	10	0	43	8	1	87
Unwersytet Warszawski	19	30	3	1	43	31	1	128
Unwersytet im. Adama Mickiewicza	20	13	3	0	63	29	3	131
Katolicki Uniwersytet Lubelski	4	5	4	0	26	12	0	51
Unwersytet Wrocławski	12	5	5	0	32	6	0	60
Unwersytet Łódzki	7	12	2	2	37	33	5	98
Unwersytet Mikołaja Kopernika	22	5	8	0	30	5	3	73
Unwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	12	0	2	16	51	21	1	103
Unwersytet Śląski	7	0	3	4	25	6	2	47
Unwersytet Gdański	12	11	8	0	27	6	0	64
Unwersytet Szczeciński	14	6	0	0	12	5	2	39

Univerzita	1	2	3	4	5	6	7	8
Uniwersytet Opolski	9	7	0	0	13	10	0	39
Uniwersytet w Białymstoku	16	0	0	0	22	7	2	47
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski	6	9	1	0	32	14	1	63
Uniwersytet Kard. Stefana Wyszyńskiego	2	3	1	0	5	1	0	12
Uniwersytet Rzeszowski	5	13	0	0	17	13	0	48
Uniwersytet Zielonogórski	9	10	1	0	19	6	1	46
celkem	191	139	51	23	497	213	22	1136

Legenda: 1 – profesor zwyczajny, 2 – profesor nadzwyczajny, 3 – doktor habilitowany, 4 – docent (případně docent etatový), 5 – doktor, 6 – magistr, 7 – ostatní, 8 – celkem, Zdroj: webové stránky univerzít
Číslo sloupců odkazují k seznamu univerzít v tabulce č. 1.

Nezanedbatelnou součástí organizační výbavy historických ústavů jsou vlastní knihovny, kterými disponuje devět ústavů, počítačové nebo počítačově-technické laboratoře v případě 5 ústavů a samostatné sekretariáty pro devět ústavů. Pokud samostatná pracoviště tohoto typu na ústavech nejsou, najdeme je většinou jako společná pracoviště několika příbuzných institutů nebo jako pracoviště celofakultní.

Početnímu stavu kateder odpovídá také personální obsazení jednotlivých oborů tak, jak jsou tyto obory reprezentovány jednotlivými katedrami. Podobně jako v předchozím případě i tady je zřejmá dominance novověkých, středověkých a soudobých dějin v závěsu s archivistikou a PVH, následuje starověk, teritoriální, regionální tematika, didaktika a sociální a hospodářské dějiny, na konci jsou specializované katedry – servisní položka tvoří kolem 5 % celkového počtu lidí.

Strukturu a charakter personálního obsazení historických oborů na univerzitách je možné ilustrovat také kvalifikační skladbou jednotlivých kateder, resp. oborů. Ukazuje se, že početnější stavy nacházíme na dříve založených univerzitách: v rozmezí od 51 do 131 lidí celkového počtu personálu působí na 10 univerzitách, z nichž 8 vzniklo do roku 1945, jedna (Gdaňsk) byla založena roku 1970 a pouze jedna (Olsztyn) vznikla po roce 1990. Dalších 7 univerzit s méně početným personálem pochází z doby poválečné (Katovice a Štětín) a postkomunistického období (*Uniwersytet Opolski*, *Uniwersytet w Białymstoku*, *Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego*, *Uniwersytet Zielonogórski*, *Uniwersytet Rzeszowski*).

Postihnout kvalifikační skladbu univerzitní historické obce je trochu složitější a je nutné nejprve vysvětlit charakter akademické titulatury. Podle zákonů o vysokých školách z let 1990 a 1997 v Polsku jako základní po získání titulu magister, který jako u nás ukončuje kompletní vysokoškolské vzdělání (ekvivalentem bakalářského studia je tzv. *licencjat*), vystupují pojmy *doktor*, *doktor habilitowany* a *profesor*, první dva jsou tzv. vědecké stupně (*stopień naukowy*), profesor je vědeckým titulem (*tytuł naukowy*). Stupeň *doktor habilitowany* odpovídá v Česku titulu docenta, který byl v Polsku používán od 19. století, ale podle nové legislativy zanikl – vysoké školy však mají právo udělit stupeň interního, resp. univerzitního docenta (často označován jako *docent etatowy*), který vzniká a zaniká se vznikem a zánikem úvazku, resp. s udělením profesury. Podobně je koncipován titul profesora, který dle tradice může být titulem řádným a mimořádným. Řádný profesor (*profesor zwyczajny*) je jmenován prezidentem a titul jde s osobou, zatímco mimořádný profesor (*profesor nadzwyczajny*) je podobně

jako zmíněný docent jmenován na návrh akademického senátu rektorem příslušné vysoké školy většinou pro účely výkonu některé funkce (děkanát, ředitel ústavů, vedoucí kateder) a tento titul zaniká s opuštěním příslušné funkce, resp. vysoké školy nebo se získáním titulu řádného profesora. Až na výjimky se naprostá většina mimořádných profesorů rekrutuje z řad habilitovaných doktorů, i když je možné tento titul udělit i prostému doktorovi.¹⁴ Z hlediska kvalifikace se ukazuje, že starší univerzity jsou na tom výrazně lépe – je tu vyšší koncentrace vědeckých stupňů a titulů, naopak směrem k mladším univerzitám tato koncentrace klesá a zvyšuje se zastoupení nižších stupňů. Na úrovni nižších stupňů se pak setkáváme s dalšími typy univerzitních pracovníků z hlediska jejich zařazení – je to jednak v českém prostředí známý asistent, z místních polských je dále hlavně adjunkt (*adiunkt*) a také starší přednášející (*starszy wykładowca*). Adjunkt (*starszy wykładowca*) jako pracovní místo je většinou spojen se stupněm doktora, asistent se stupněm magistra.

V rámci vysokých pedagogických škol připadá v úvahu šest ze sedmi škol (*Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej*, zal. 1976 ve Varšavě, je zaměřená výlučně na speciální pedagogiku). Existence vysokých pedagogických škol je mimochodem zvláštností vývoje polského školství ve srovnání s českým, kde pedagogické fakulty tvoří součást univerzity (podobnou zvláštností jsou například také vysoké lékařské školy). Všechny existující pedagogické fakulty byly navíc zakládány až v poválečném období. Charakter těchto škol je také důvodem skutečnosti, že názvy fakult, kde se dějiny vyučují, nezdůrazňují pouze jednu disciplínu, ale integrující zastřešení – pouze v jednom případě je tu k nalezení historicko-filologická fakulta, u dalších pěti škol jsou fakulty humanistiky.

Postavení historických ústavů v rámci fakult humanistiky odpovídá, v rámci srovnání s univerzitami, tomu typu školy, kde je historie součástí filologického komplexu. Na šesti historických ústavech působilo na konci roku 2003 celkem 57 kateder zabývajících se dějinami – z toho byla přímo nebo kombinovaně archeologie, resp. prehistorie zastoupena dvěma katedrami, středověk šesti, novověk 17 a soudobé dějiny 10 katedrami. Podpůrné obory byly zastoupeny 6 katedrami didaktiky, a po čtyřech katedrách měly metodologie a pomocné vědy historické s archivistikou. Z tematicky

¹⁴ Z hlediska výkladu tabulky to znamená, že pokud webové stránky té které univerzity řádně rozlišují řádné a mimořádné profesury, je nutné počet polských docentů (habilitovaných doktorů) rozšířit o všechny mimořádné profesory.

Tabulka 4: Struktura vysokých pedagogických škol z hlediska zastoupení historických fakult a ústavů

Škola	fakulta	ústav	další ústavy	počet kateder
Akademia Pedagogiczna im. KEN w Krakowie (1946), www.ap.krakow.pl	W. Humanistyczny	Instytut Historii	knihovnictví a vědecké informace, anglistika, polonistika, romanistika, rusistika, politologie	5
Akademia Świętokrzyska im. Jana Kochanowskiego w Kielcach (1973), www.pu.kielce.pl	W. Humanistyczny	Instytut Historii	polonistiky, slavistiky, knihovnictví a žurnalistiky, neofilologie	11
Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Częstochowie (1974), www.wsp.czest.pl	W. Filologiczno-Historyczny	Instytut Historii	polonistiky, filologie, administrativy, řízení a marketing	7
Akademia Podlaska w Siedlcach (1974), www.apod.siedlce.pl	W. Humanistyczny	Instytut Historii	polonistiky, společenských věd, neofilologie	13
Pomorska Akademia Pedagogiczna w Słupsku (1974), www.pap.edu.pl	W. Humanistyczny	Instytut Historii	polonistiky, neofilologie	10
Akademia Bydgoska im. Kazimierza Wielkiego (2000), www.ab-byd.edu	W. Humanistyczny	Instytut Historii	polonistiky, neofilologie a aplikovaná lingvistika, politologie, práva, administrativy a managementu, katedra knihovnictví	11

Zdroj: webové stránky škol

zaměřených kateder byly ještě výraznější regionální dějiny (3), dějiny kultury, vědy a školství (2), vojenství (2) a po jedné katedře dějiny sociálně-hospodářské a politické; pět ústavů mělo své vlastní administrativní aparáty, čtyři disponovaly vlastními knihovnami.

Tabulka 5: Personální obsazení oborů vyučovaných na vysokých pedagogických školách v zimním semestru 2003/2004¹⁵

Pedagogická fakulta/obor	1	2	3	4	5	6	celkem
archeologie	0	0		4	0	3	7
starověk	4	5		4	3	3	19
středověk	5	5		4	6	4	24
novověk	5	16		7	6	10	44
soudobé	4	5		5	8	8	30
archivnictví a PVH	0	7		4	0	3	14
didaktika	5	4		0	0	4	13
metodologie	0	0		0	5	3	8
regionální	0	0		3	3	0	6
sociální a hospodářské dějiny	0	0		3	0	0	3
dějiny kultury	0	3		0	0	3	6

¹⁵ *Wyższa Szkoła Pedagogiczna Częstochowa* poskytuje pouze souhrnné údaje o pracovnících svého historicko-filologického ústavu bez určení příslušnosti ke katedře podobně jako univerzita v Rzeszowě – z tohoto důvodu se liší tabulkové souhrnné údaje za univerzity a vysoké pedagogické školy zohledňující vztah personálního a tematického momentu od těch souhrnů, které jej neobsahují.

Pedagogická fakulta/obor	1	2	3	4	5	6	celkem
politické dějiny	0	0		0	4	0	4
dějiny vojenství	0	0		3	4	0	7
knihovny	0	3		1	1	0	5
administrativa	0	3		4	1	0	8
celkem	23	51	15	42	41	41	213

Legenda: 1 – Akademia Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej, Krakov, 2 – Akademia Świątokrzyska im. Jana Kochanowskiego, Kielce, 3 – Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Częstochowa, 4 – Akademia Podlaska, Siedlce, 5 – Pomorska Akademia Pedagogiczna, Słupsk, 6 – Akademia Bydgoska im. Kazimierza Wielkiego

Číslo sloupců odkazují k seznamu v tabulce č. 4.

Tabulka ukazuje, že personálně nejsilnější skupinu tvoří, podobně jako tomu bylo v případě univerzit, blok chronologických kateder s přídavkem pomocných věd historických a didaktiky dějepisu a metodologií jako přechodem do druhé slabší skupiny, zahrnující tematické předměty. Početně představují vysoké pedagogické školy asi pětinu až šestinu personálního zázemí historických oborů na univerzitách, což je o něco slabší než univerzitní kapacita (počet vysokých pedagogických škol je asi jednou třetinou univerzit).

Pro kvalifikační zázemí platí totéž co pro univerzity, tj. struktura vědeckých stupňů a titulů i způsob jejich užívání.

Podíváme-li se na souhrnné údaje za univerzity i pedagogické školy, pak zjistíme, že vysokoškolská báze polské historiografie v roce 2003 zahrnuje celkem 23 historických ústavů disponujících celkem 269 katedrami. Institucionálně nejsilnějším oborem je novověk, tj. od 16. století do 1945 (59 kateder), následují soudobé dějiny (31), středověk (26), starověk (20) a archeologie, resp. prehistorie (5 kateder většinou tam, kde není zvláštní archeologický ústav). Z podpůrných předmětů dominuje kombinace pomocných věd historických s archivistikou (23), následuje didaktika (16) a metodologie (12). Silné zastoupení mají teritoriální specializace (19),

Tabulka 6: Personální stav historických ústavů vysokých pedagogických škol v zimním semestru 2003/2004

Škola	1	2	3	4	5	6	7	8
Akademia Pedagogiczna im. KEN w Krakowie	3	3	1	0	13	3	0	23
Akademia Świętokrzyska im. Jana Kochanowskiego w Kielcach	8	9	0	0	21	13	0	51
Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Częstochowie	6	3	2	0	2	2	0	15
Akademia Podlaska w Siedlcach	8	10	0	0	12	11	1	42
Pomorska Akademia Pedagogiczna w Słupsku	7	8	0	0	18	7	1	41
Akademia Bydgoska im. Kazimierza Wielkiego	8	6	0	0	19	8	0	41
celkem	34	36	1	0	83	42	2	213

Legenda: 1 – profesor zwyczajny, 2 – profesor nadzwyczajny, 3 – doktor habilitowany, 4 – docent (případně docent etatový), 5 – doktor, 6 – magister, 7 – ostatní, 8 – celkem, Zdroj: webové stránky vysokých pedagogických škol
Čísla sloupců odkazují ke seznamu v tabulce č. 4.

kde je dominantní východní Evropa, Balkán a Byzanc, slabší je kupodivu zastoupení regionálních dějin (12), méně na pedagogických školách, avšak regionální témata se zhusta objevují v blocích věnovaných národním dějinám. Z tematických celků jsou za sebou sociální a hospodářské dějiny (13), kulturní (9), církevní a náboženské (6), politické a vojenské (po 5) a ostatní (8). V takto seřazených blocích je tematická struktura univerzitních kateder i kateder pedagogických škol v zásadě stejná, pro pedagogické školy je typické chudší oborové větvení – chybí například úplně jako samostatné obory teritoriální, církevní a politické dějiny, naopak podobná je bohatší členitost kateder zabývajících se novověkem a soudobými dějinami.

Tabulka 7: Typy kateder na historických ústavech univerzit a vysokých pedagogických škol

Obor/katedra	Univerzity	WSP	Celkem
Archeologie	3	2	5
Starověk	15	5	20
Středověk	20	6	26
Novověk	44	15	59
Soudobé dějiny	21	10	31
<i>Mezisoučet/%</i>	<i>103 = 48,6 %</i>	<i>38 = 66,7 %</i>	<i>141 = 52,4 %</i>
PVH	20	3	23
Didaktika	12	4	16
Metodologie	9	3	12
<i>Mezisoučet/%</i>	<i>41 = 19,4 %</i>	<i>10 = 17,5 %</i>	<i>51 = 19,0 %</i>

Obor/katedra	Univerzity	WSP	Celkem
Teritoria	19	0	19
Regionální	9	3	12
Sociálně-hospodářské	12	1	13
Kulturní	6	2	8
Církevní	6	0	6
Politické	5	1	6
Vojenství	3	2	5
Ostatní	8	0	8
<i>Mezisoučet/%</i>	<i>68 = 32,0 %</i>	<i>9 = 15,8 %</i>	<i>77 = 28,6 %</i>
Celkem	212	57	269

Zdroj: webové stránky škol

Personální zabezpečení jednotlivých oborů zhruba odpovídá svým počtem skladbě a počtu kateder – nejvíce lidí pracuje a přednáší dějiny novověku, soudobé a středověké dějiny, poté následuje starověk a prehistorie – u pedagogických škol více než na univerzitách je výraznější jejich relativní zastoupení na celkovém počtu kateder (66,7 % : 48,6 %) i pracovníků (62,6 % : 54,0 %), což je dáno jejich prakticko-školským zaměřením; celkem pak chronologicky zaměřené katedry představují 52,4 % celkového počtu kateder a jejich pracovníci tvoří 55,3 % všech lidí na těchto katedrách pracujících. U podpůrných předmětů je také vidět jejich distribuce mezi univerzity a pedagogické školy: zatímco pomocné vědy historické a archivnictví jako tradiční akademické disciplíny představují na univerzitách 9,4 % celkového počtu kateder (11,0 % osob), na pedagogických ško-

lách je to jen 5,3 % kateder a 7,0 % personálu, naopak metodologie a didaktika jsou opět s ohledem na cíle školy silnější na pedagogických školách zastoupením kateder (12,3 % : 9,9 %) i pracovníků (7,6 % : 10,6 %). Bohatší členění univerzit je pak vyjádřeno tím, že tematicky orientované katedry tu tvoří 32 % celkového počtu proti 15,8 % pedagogických škol, na úrovni pracovníků pak podobný poměr vyjadřují čísla 21,4 % : 13,1 %. Servisní složky (knihovny, počítačové laboratoře, sekretariáty, ediční oddělení atd.) se neliší celkovou proporcí: univerzity tu zaměstnávají 64 osob (5,9 %) a pedagogické školy 13 pracovníků (6,6 %).

Tabulka 8: Personální obsazení historických oborů vyučovaných na univerzitách a vysokých pedagogických školách¹⁶

Obor/katedra	Univerzity	WSP	Celkem
Archeologie	4	7	11
Starověk	72	19	91
Středověk	118	24	142
Novověk	249	44	293
Soudobé dějiny	142	30	172
	585 = 54,0	124 = 62,6	709 = 55,3
PVH	120	14	134
Didaktika	53	13	66
Metodologie	29	8	37
	202 = 18,6 %	35 = 17,6	237 = 18,5

¹⁶ Chybí údaje za univerzitu v Rzeszowě a vysokou pedagogickou školu v Częstochowě.

Obor/katedra	Univerzity	WSP	Celkem
Teritoria	63	0	63
Regionální	34	6	40
Hospodářské	39	3	42
Kulturní	9	6	15
Církevní	37	0	37
Politické	8	4	12
Vojenství	10	7	17
Ostatní	32	0	32
	64 = 5,9 %	13 = 6,6 %	77 = 6,0 %
Knihovny	40	5	45
Komputery	10		10
Administrativa	14	8	22
	64 = 5,9 %	13 = 6,6 %	77 = 6,0
Celkem	1083 = 84,5 %	198 = 15,6 %	1281 = 100 %

Personální zabezpečení z hlediska kvalifikace vypadá tak, že mnohem silnější než pedagogické školy jsou v tomto ohledu a v absolutních číslech univerzity: na úrovni řádných profesur tuto situaci vyjadřuje poměr 84,5 : 15,5 %, na úrovni mimořádných profesur je to mírnější 79,4 : 20,6 %, na úrovni habilitovaných doktorů (docentů) nastává opět výrazný výkyv ve prospěch univerzit 92,7 : 7,3 %, což, připojíme-li mimořádné profesory, kteří jsou všichni habilitovanými doktory, znamená, že habilitovaných doktorů je

na univerzitách 82,6 : 17,4 %, a připojíme-li ještě univerzitní docenty, kteří jsou také habilitovanými doktory, dostaneme se na konečné číslo 84,2 : 15,8 %. V doktorech je opět převaha univerzit drtivá v poměru 86,3 : 13,7 % stejně tak jako v magistrech (84,5 : 15,5 %).

Tabulka 9: Kvalifikační struktura historických oborů vyučovaných na univerzitách a vysokých pedagogických školách

	prof zw	prof nadzw	dr hab	doc et	dr	mgr	ostatní	celkem
univerzity	191	139	51	23	497	213	22	1136
WSP	35	36	4	0	79	39	2	195
celkem	226	175	55	23	576	252	24	1331

Celkem univerzity disponují 212 katedrami (78,8 %) proti 57 katedrám vysokých pedagogických škol (21,2 %), 1083 pracovníky (84,5 %) proti 198 pracovníkům pedagogických vysokých škol (15,5 %). V relativních číslech je kvalifikační situace podobná jako v předchozích případech – na úrovni řádných profesur je stav zhruba vyrovnaný (16–17 %), na úrovni habilitovaných doktorů včetně všech jejich dalších forem je stav mezi 18–19 % s tím, že pedagogické školy více využívají mimořádné profesury než univerzity (18,3 : 12,2 %), které zase naopak mají více „volných“ habilitovaných doktorů (4,5 : 1,1 %). U doktorů (42–43 %) a magistrů (18–20 %) je situace opět spíše vyrovnaná.

Srovnáme-li vývoj a postavení badatelských institucí a vysokých škol, vidíme dva spíše rozdílné trendy. Pro první typ institucí je charakteristická kombinace rekonstrukce (proměny existujících institucí jako PAN), restituce (obnova kdysi zrušených, resp. v činnosti pozastavených institucí jako PAU) a neokonstrukce (zřizování nových pracovišť jako IPN nebo nových ústavů v rámci PAN). Tuto situaci můžeme považovat za důsledek předchozích politických poměrů a svého druhu „nápravnou“ reakci na ně. Vysokoškolská sféra se pak od badatelské liší tím, že v ní převažuje trend rekonstrukce ve stávajícím institucionálním rámci – restituce v zásadě neexistuje buď proto, že by se musela týkat vysokých škol pro Polsko ztracených v důsledku změny státních hranic po roce 1945 (hlavně univerzity ve Lvově

a Vilniusu), nebo proto, že kdysi existující vysoká škola byla v dané lokalitě nahrazena novou, statutem srovnatelnou institucí (např. *Wolna Wszechnica Polska* ve Varšavě a Lodži byla nahrazena v roce 1945 novou místní univerzitou v Lodži). Náklady na obnovení vysoké školy svým rozsahem také převyšují míru přijatelné „piety“, navíc zásahy do prostředí závislého na toku studentů jsou mnohem složitější než zásahy do badatelských institucí, po nichž, v případě rozpuštění, zůstane kromě pracovníků, kteří se o sebe musí postarat sami, už většinou jen mobiliář, který se dá prodat, a knihovna, která může ležet kdekoliv.